

คุณลักษณะสำคัญและรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะครูนักพัฒนา Desirable Characteristics of Developer Teachers and Developer Teacher Development Models

รุ่งลาวัลย์ จันทรัตน
Runglawan Chantarattana

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา 133 ถ.เทศบาล 3 ตำบลสะเตง อำเภอเมือง จังหวัดยะลา 95000
Faculty of Education, Yala Rajabhat University 133 Tehsaban 3 Road, Sateang, Muaeng, Yala 95000

Correspondings Author, e-mail: Runglawan.c@yru.ac.th

(Received: Jun 30, 2022; Revised: Nov 25, 2022; Accepted: Nov 25, 2022)

บทคัดย่อ

บทความนี้ได้นำเสนอถึงคุณลักษณะสำคัญของครูนักพัฒนาและรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะครูนักพัฒนา ซึ่งได้จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์จากครูต้นแบบที่ได้รับรางวัลในระดับชาติและนานาชาติจำนวน 5 ท่าน รวมถึงจากเอกสารบทความวิชาการและงานวิจัย โดยคุณลักษณะของการเป็นครูนักพัฒนามีลักษณะที่โดดเด่น คือ การมีจิตวิญญาณความเป็นครู การมีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางการสร้างบัณฑิตครูให้มีลักษณะของครูนักพัฒนาดังกล่าว ได้ทำจากการประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูมและคณะ มีทั้งหมด 5 ขั้นตอน ดังนี้ ขั้นที่ 1 รู้จักตัวตน ขั้นที่ 2 ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและวางเป้าหมายชีวิต ขั้นที่ 3 คิดค้นหาอุปสรรคและแสวงหาหนทางความสำเร็จ ขั้นที่ 4 มุ่งมั่นตั้งใจ และขั้นที่ 5 ทางเลือกหลากหลาย และได้มีกิจกรรมที่เสริมสร้างและสอดคล้องกับขั้นตอนในการสร้างคุณลักษณะครูนักพัฒนาดังกล่าว 4 ลักษณะดังนี้ 1) กิจกรรมในการพัฒนาคุณลักษณะ 2) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) เทคโนโลยี/นวัตกรรม สื่อ ทางสังคมออนไลน์ และ 4) การเรียนรู้ด้วยตนเอง ผลดังกล่าวนำไปสู่การสร้างสรรครูแบบการพัฒนาคุณลักษณะครูนักพัฒนา เพื่อให้เป็นแนวทางแก่หน่วยงานผลิตและพัฒนาครูไปใช้ในการพัฒนาครูให้เป็นนักพัฒนาที่จะส่งผลให้เกิดเยาวชนคุณภาพของประเทศต่อไป

คำสำคัญ : ครูนักพัฒนา คุณลักษณะครูนักพัฒนา รูปแบบการพัฒนาครู

Abstract

This article studied the desirable characteristics of developer teachers and model for building developer teachers based on analysis and synthesis of 5 award-winning national and international model teachers and articles. The study found that the essential characteristics of developer teachers were teachers' spirits, life skills, occupational skills, and multi-social skills. The way to build developer teachers with the desirable characteristics was applied from Bloom's concept of psychomotor development including 5 stages; 1) self-perception 2) change awareness and life plan 3) obstacle detection and effort for success 4) strong determination and 5) alternative choices. There were 4 suitable activities for enhancing and corresponding to the stages for developing characteristics of developer teachers which were 1) activities for desirable characteristics 2) discussion activities 3) activities with technology, innovation and online social media 4) self - learning activities. The above model for developer teachers enhancement will be an effective guideline for teaching institutes to develop qualified developer teachers.

Keywords: Developer teachers, Characteristics of developer teachers, Teacher development model

บทนำ

ประเทศชาติต้องการเด็กที่มีลักษณะของความเป็นคนดี คนเก่งและเป็นคนที่มีคุณภาพชีวิตที่ดี แต่การที่จะเป็นเช่นนั้นได้ พ่อแม่ผู้ปกครองเป็นปัจจัยหลักในการพัฒนาเด็กให้มีคุณลักษณะดังกล่าว และมีปัจจัยที่หนุนเสริมสิ่งเหล่านั้นของเด็กนั้นก็คือ

ครู ในกระบวนการจัดการศึกษา เด็กและครูถือว่าเป็นกลุ่มบุคคลที่มีความสำคัญมากที่สุด เพราะเด็กเป็นผลผลิตของระบบการศึกษา ในขณะที่ครูคือบุคลากรที่มีหน้าที่หลักในการจัดการเรียนรู้ และส่งเสริมคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน ให้เป็นไปตามเป้าหมายในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2560 มาตรา 54 ที่ได้กำหนดจุดมุ่งหมายของการศึกษาไว้ว่า “การศึกษาทั้งปวงต้องมุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติ สามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตน มีความรับผิดชอบต่อครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ” คนที่จะทำให้จุดมุ่งหมายดังกล่าวประสบผลสำเร็จ ก็ต้องเป็นครู แต่ปัจจุบันวิกฤตของระบบการผลิตและพัฒนาครู ยังเป็นปัญหาใหญ่ของสังคมไทย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา จึงได้มีการจัดทำแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) โดยมุ่งเน้นเสนอแนวทางการผลิตและพัฒนาครูเชิงระบบขึ้น เพื่อที่จะแก้ปัญหาดังกล่าว โดยกำหนดไว้เป็น 5 ยุทธศาสตร์ ได้แก่ 1) การปฏิรูประบบและรูปแบบการผลิตครู โดยมุ่งเน้นเมื่อเรียนจบสามารถบรรจุได้ทันที และมีการพัฒนาแบบเข้ม ปรับรูปแบบการผลิตการเตรียมครูให้ได้ครูดีมีคุณภาพ สามารถปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ 2) การปฏิรูประบบและรูปแบบการพัฒนาครู ได้แก่ การพัฒนาครูประจำการให้มีความเป็นเลิศด้านการเรียนการสอน การสร้างกิจกรรมพัฒนาครูแบบใหม่ๆ และการสร้างเครือข่ายพัฒนาครู 3) การปฏิรูประบบการใช้ครูและระบบบริหารงานบุคคลของครู 4) การปฏิรูปการวิจัยของสถาบันผลิตและพัฒนาครู ได้แก่ ศึกษาวิจัยงานนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตครู การพัฒนาครู และการสร้างสิ่งแวดล้อมทางวิชาการที่นำไปสู่การพัฒนาวัตกรรมการจัดการเรียนรู้ และ 5) การสร้างกลไกการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การผลิต และพัฒนาครู (Rodkliay, 2019) และจากยุทธศาสตร์ของแผนการศึกษาแห่งชาติ 20 ปี (พ.ศ.2560-2579) ของ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ต้องการได้รูปแบบการพัฒนาครู รวมถึงการปฏิรูปการวิจัยของสถาบันผลิตและพัฒนาครู เพื่อให้เกิดนวัตกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตและพัฒนาครู การสร้างบัณฑิตครูที่ถือว่าเป็นต้นน้ำที่ใช้ในการพัฒนาเยาวชนของชาติ ให้เป็นครูนักพัฒนานั้น ถือว่าเป็นกระบวนการที่สำคัญที่จะหล่อหลอมให้ผู้จะประกอบอาชีพครูในอนาคต เป็นครูที่มีคุณลักษณะของครูนักพัฒนาที่ประเทศชาติต้องการ สำหรับบทความนี้จึงได้ศึกษาคุณลักษณะของครูนักพัฒนา รวมถึงรูปแบบแนวทางและกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะมาใช้ในการหนุนเสริมในการผลิตครูในสถาบันการศึกษา ให้ได้นำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรคคุณลักษณะของบัณฑิตครูให้ตรงกับเป้าหมายของประเทศชาติต่อไป

การศึกษาคุณลักษณะของครูนักพัฒนานี้ ได้ทำการถอดบทเรียนรวมถึงการวิเคราะห์และสังเคราะห์ถึงความสำเร็จของการเป็นครูที่มีคุณลักษณะของครูนักพัฒนาที่เป็นคุณลักษณะที่ประเทศชาติต้องการ จากคุณครูที่ได้รับ “รางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาจักรี” หรือ Princess Maha Chakri Award ที่มีกรอบแนวคิดหลักของการคัดเลือกครูผู้สมควรได้รับพระราชทานรางวัล คือ “ครู” ผู้สร้างการเปลี่ยนแปลงแก่ชีวิตลูกศิษย์และมีคุณูปการต่อการศึกษา โดยสังคมไทยให้การยอมรับและการยกย่องร่วมกันว่าเป็นครูผู้เสียสละ พุ่มเทให้แก่การทำงานเพื่อลูกศิษย์ตลอดชีวิตการทำงานของตน โดยรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาจักรีเป็น “รางวัลแห่งความสำเร็จของชีวิตความเป็นครู” ได้แก่ รางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหาจักรี รางวัลคุณากร รางวัลครูยิ่งคุณ และรางวัลครูขวัญศิษย์ (Princess Maha Chakri Award Foundation) จากคุณลักษณะของครูผู้ที่ได้รับรางวัลจำนวน 5 ท่าน และการสังเคราะห์เอกสารที่เกี่ยวข้อง พบว่าคุณลักษณะที่โดดเด่นของครูดังกล่าว คือ การมีจิตวิญญาณความเป็นครู การมีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม

จากคุณลักษณะของครูนักพัฒนาที่ได้จากการค้นพบพบว่าเป็นคุณลักษณะทางจิตพิสัยทั้ง 4 ด้าน ซึ่งการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าว บลุ่มและคณะได้มีแนวทางในการพัฒนาอยู่ 5 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นการรับรู้ ขั้นการตอบสนอง ขั้นการเห็นคุณค่า ขั้นการจัดระบบ และขั้นการสร้างลักษณะนิสัย ซึ่งทำให้ผู้ถูกพัฒนามีพฤติกรรมการปฏิบัติตนจนเป็นนิสัย จากหลักคิดดังกล่าว จึงทำการปรับและประยุกต์รูปแบบการพัฒนาครูนักพัฒนามีทั้งหมด 5 ขั้นตอนเช่นกัน คือ ขั้นที่ 1 รู้จักตัวตน ขั้นที่ 2 ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและวางเป้าหมายชีวิต ขั้นที่ 3 คิดค้นหาอุปสรรคและแสวงหาหนทางความสำเร็จ ขั้นที่ 4 มุ่งมั่นตั้งใจ และขั้นที่ 5 ทางเลือกหลากหลาย โดยขั้นตอนทั้ง 5 ได้จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวทางของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยข้างต้น 4 ลักษณะคือ 1) กิจกรรมในการพัฒนาคุณลักษณะ 2) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) เทคโนโลยี/นวัตกรรม สื่อ ทางสังคมออนไลน์ และ 4) การเรียนรู้ด้วยตนเอง ที่มีความเป็นไปได้ให้เกิดเป็นรูปแบบการพัฒนาการเตรียมนักศึกษาครูให้ได้ครูที่ดีมีคุณภาพและมีคุณลักษณะของนักพัฒนา สามารถปฏิบัติงานในสถานศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ และกระบวนการดังกล่าวต้องหล่อหลอมให้ผู้จะประกอบอาชีพครูในอนาคตเป็นครูที่มีคุณลักษณะของครูที่ประเทศชาติต้องการ ผลงานดังกล่าวจะเป็นองค์ความรู้และเป็นแนวทางให้กับหน่วยงานผลิตและพัฒนาครูไปใช้ในการพัฒนาครูนักพัฒนา ให้เกิดผลลัพธ์ที่เกิดจากกับเยาวชนที่มีคุณภาพในการพัฒนาประเทศชาติต่อไป

คุณลักษณะครูนักพัฒนา

ครูเป็นนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่มีบทบาทสำคัญมาก เพราะครูมีบทบาทหน้าที่ในการจัดการเรียนรู้และประสบการณ์ที่เกี่ยวกับทักษะในชีวิตต่างๆ ให้แก่ผู้เรียน ให้เกิดการพัฒนาในทุกมิติ ทั้งด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ และสติปัญญา การพัฒนาครูให้เป็นนักพัฒนาที่มีศักยภาพมากกว่าปกติ ถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่าต่อสังคมเป็นอย่างมาก จากการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากงานวิชาการทั้งที่เป็นเอกสาร งานวิจัย และสื่อออนไลน์ขององค์กรที่เชื่อถือได้ โดยใช้แนวทางการสังเคราะห์งานวิชาการเชิงคุณภาพ ที่มีจุดประสงค์เพื่อหาข้อสรุปรวมจากผลงานวิชาการต่าง ๆ เพื่อให้ได้ข้อสรุปรวมในหัวข้อเรื่องที่ศึกษา (Kenaphoom, 2019) ผลการสังเคราะห์ 2 ส่วน คือ 1) สังเคราะห์จากการถอดบทสัมภาษณ์ครูนักพัฒนาที่ได้รับรางวัลในระดับชาติและนานาชาติจำนวน 5 ท่าน จากสื่อต่าง ๆ ได้แก่ คุณครูสุเทพ เท่งประกิจ โรงเรียนบ้านคลองน้ำใส อำเภอเอกอภัย จังหวัดยะลา ได้รับรางวัลสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ประจำปี 2562 (Practice Coordination Center 5, Internal Security Operations Command, 2020) และ (Equitable Education Fund, 2019) คุณครูสุพิทยา เตมียะกลิน โรงเรียนเพียงหลวง 11 หมู่บ้านสล่าเจียงตอง ตำบลเสาธงหิน อำเภอแม่สะเรียง จังหวัดแม่ฮ่องสอน ได้รับรางวัล "ครูยิ่งคุณ" จาก การคัดเลือกครูผู้สมควรได้รับรางวัลสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา และการต่อยอดขยายผลโครงการร่วมสร้างเสริมการเรียนรู้ เพื่อสุขภาพโดยเครือข่ายครูรางวัลสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอเจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา ของสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) (Thai Health Promotion Foundation, 2017) ดาบตำรวจคณิต ช่างเงิน ครูใหญ่โรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดนบ้านแม่กลองคี ตำบลโมโกร อำเภออุ้มผาง จังหวัดตาก ได้รับรางวัล คุณากร ประจำปี 2562 (Princess Maha Chakri Award Foundation, 2019) คุณครูปณยาพร พิวงษ์ ครูชำนาญการพิเศษ โรงเรียนหนองแวงวิทยาคม ตำบลหนองสูงใต้ อำเภอหนองสูง จังหวัดมุกดาหาร ได้รับรางวัล คุณากร ประจำปี 2562 (BBC News, 2020), (Khurusapha & Wisdom Wide Co.,Ltd., 2020) และผู้อำนวยการพจนพร จิตเจริญทวีโชค ผู้อำนวยการโรงเรียนรุจิรพัฒน์ อำเภอสวนผึ้ง จังหวัดราชบุรี ได้รับรางวัล "ครูดีเด่นชายขอบ" กับความสุขที่ได้เดินตามรอยเท้าพ่อ "ในหลวง ร.9" (Online manager, 2018) ผลของการถอดบทเรียนและทำการวิเคราะห์สังเคราะห์ จากครูนักพัฒนาที่ได้รับรางวัล พบว่าคุณลักษณะของครูนักพัฒนา มี 4 ประเด็นหลักดังนี้คือ

ประเด็นที่ 1 การมีจิตวิญญาณความเป็นครู ซึ่งมีคำกล่าวที่สะท้อนออกมาว่า

"...การที่เราเป็นครู อยู่ที่ใด ก็เป็นครู เราต้องพัฒนาเด็ก เราทำอะไรเด็กแล้วหรือยัง เต็มที่หรือยังทั้งร่างกายและเวลา..." (สุเทพ เท่งประกิจ) หรือ

"...คำว่าครูคำคืออยู่ต้องมีจิตสำนึก ที่ไหนครูขาด เราควรไปอยู่ที่นั่น จะลำบากแค่ไหน หากชาวบ้านอยู่ได้ เราก็ต้องอยู่ได้ อย่างลืมน่าครุมีเงินเดือน สามารถทำหน้าที่ได้เต็มที่ เต็มความสามารถ เป็นพ่อพิมพ์ แม่พิมพ์ ที่สังคมคาดหวังสูงมาก ไม่ว่าจะทำอะไรต้องคิดว่า ชาวบ้าน ชุมชน นักเรียน มองเราอยู่ ต้องตระหนักให้มากอย่างยิ่งด้วย ขอให้เสียสละเวลาเอาใจใส่ดูแล เกื้อหนุนจนเจืออย่างเต็มที่ เช่น การขึ้นมาสอนเด็กวันจันทร์เช้าก็อยากให้เปลี่ยนขึ้นมาวันอาทิตย์ เพราะเราใช้ปฏิทินตอย คือสอนวันจันทร์ถึงวันเสาร์ ใน 1 เดือน จะหยุดทุกวันที่ 26-3 ของทุกเดือน เพื่อให้ครูและเด็กได้มีเวลากลับไปอยู่กับครอบครัว การจะได้หยุดเสาร์-อาทิตย์ และวันหยุดราชการเหมือนโรงเรียนปกติคงไม่ได้ ด้วยการเดินทางที่ลำบากใช้เวลานาน ไม่สามารถกลับไปมีเวลาให้ครอบครัวได้..." (สุพิทยา เตมียะกลิน)

ประเด็นที่ 2 ครูจะต้องมีทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตของผู้เรียน ซึ่งมีคำกล่าวที่สะท้อนออกมาว่า

"...โรงเรียนไม่มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย ครูหนึ่งคนต้องสอน 6 วิชา ดังนั้นการเรียนการสอนของโรงเรียนแห่งนี้ต่างจากที่อื่นๆ คือ ครูต้องทำให้เด็กรู้จักใช้ "เครื่องมือ" เพื่อไปแสวงหาความรู้ เสริมทักษะ และสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบตลอดชีวิตนอกห้องเรียน และ เมื่อเห็นช่องทางหรือโอกาสจากภายนอก ทางโรงเรียนจะรีบสนับสนุนเด็กทันที เช่น โควตาไปเรียนต่อ หรือ โครงการต่าง ๆ ที่ภาครัฐหรือภาคเอกชนหยิบยื่นให้ต้องรีบคว้า..." (ปณยาพร พิวงษ์) หรือ

"...โรงเรียนมีโครงการร่วมสร้างเสริมการเรียนรู้ เพื่อสุขภาพที่สามารถจะพัฒนาเด็กให้มีภาวะแห่งความสุขอันสมบูรณ์ใน 4 มิติ คือ กาย จิต สังคม และสติปัญญา จะเริ่มต้นไหนก่อนก็ได้ เช่น ร่างกาย ให้เด็กออกกำลังกาย ทานอาหารที่มีคุณภาพ ด้านจิตใจอารมณ์ ทำให้เด็กมีความสุข หัวเราะได้ ด้านสังคม การสร้างความรัก สามัคคีความใกล้ชิดระหว่างเพื่อน คนที่เรียนเก่งแต่ขาดน้ำใจ ก็ต้องฝึกให้น้ำใจมาช่วยเพื่อน เด็กที่เรียนไม่ดีก็ฝึกเรื่องความขยันก็สามารถทำให้สังคมนั้นน่าอยู่ได้ ซึ่งทุกด้านจะมีส่วนส่งผลต่อการเรียนของเด็กให้ดีขึ้นได้..." (พจนพร จิตเจริญทวี)

ประเด็นที่ 3 ครูต้องมีทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะอาชีพ ซึ่งมีคำกล่าวที่สะท้อนออกมาว่า

“...เราทำโรงเรียนเป็นชุมชน มีการฝึกทักษะด้านงานเสริมสวย ตัดผม ศิลปะ ดนตรี กีฬา เกษตรกรรม และปรับเวลาเรียนให้สั้นลง แต่เน้นด้านทักษะอาชีพมากขึ้น เด็กเขาก็มีความสุขนะ เพราะมันเกิดจากการปฏิบัติจริง สิ่งก็ตามมาคือเด็กรู้ว่าเขาชอบอะไร และสามารถหารายได้ผ่านจากการได้รับความรู้...” (สุพิทยา เตมียะกลิน) หรือ

“...ครูจึงตั้งใจเอาความรู้และประสบการณ์ “อาชีพ” มาสอนแก่เด็ก ๆ ในพื้นที่ให้มีทั้งความรู้จากตำราและความรู้จากประสบการณ์ชีวิต จึงจัดตั้ง “ศูนย์การเรียนรู้ทฤษฎีใหม่” และ “ศูนย์ช่างเศรษฐกิจพอเพียง” จนวันนี้เด็กจำนวนมากรู้จัก “พัฒนา” ตัวเอง จากวิชาความรู้ปกติที่ครูสอนผนวกกับอาชีพเสริม สามารถยกระดับคุณภาพชีวิตทั้งของเด็กและชุมชนให้ดีขึ้น...” (คณิต ช่างเงิน) หรือ

“...โรงเรียนมีการเลี้ยงสัตว์และปลูกผักเพื่อใช้เป็นอาหาร มีทั้งหมู เป็ด ไก่ ปลา กบ และปลูกพืชผักตามฤดูกาล รวมทั้งเพาะเห็ด โรงเรียนจึงต้องมีการก่อสร้างโรงเรือนและแปลงเพาะปลูก ซึ่งงานหลายอย่างเกินความสามารถของครูและเด็ก ผลที่ได้เด็กและชาวบ้านมีคุณภาพชีวิตด้านอาหารที่ดีขึ้น...” (ปญญาพร ผิวซ่า)

และประเด็นสุดท้ายคือ ครูมีทักษะเกี่ยวกับการพัฒนาทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งมีคำกล่าวที่สะท้อนออกมาว่า

“...การเอาตัวรอดของครู ที่ต้องอยู่ในชุมชนให้ได้ มีการจับน้ำขายมาเข้า มีการสร้างความเข้าใจ เพื่อลดความหวาดระแวงในสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่นในชุมชน และให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการพัฒนาโรงเรียนและรู้สึกว่าเป็นเจ้าของโรงเรียน...” (สุเทพ เท่งประกิจ) หรือ

“...กว่าจะดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเป็นเจ้าของ ต้องใช้เวลา โดยครูต้องให้เกียรติเขา ขอให้เขามาเป็นเจ้าของโรงเรียน ครูต้องพูดอ่อนน้อมถ่อมตน ไม่มียศ ไม่มีศักดิ์ศรี ถือว่าเราก็เป็นชาวบ้านคนหนึ่ง เข้าหาเขา มีอะไรก็แบ่งปัน และสิ่งที่ต้องคำนึงถึงคือวัฒนธรรมที่เขาอยู่ เราต้องรู้...” (สุพิทยา เตมียะกลิน)

จากการถอดบทเรียนจะเห็นว่าผลงานของคุณครูนักพัฒนาทั้ง 5 ท่าน สิ่งที่คุณครูท่านรู้สึกภาคภูมิใจในชีวิตของความเป็นครูเหนือจากรางวัลที่ได้รับจากหน่วยงานต่างๆ ที่เห็นถึงการกระทำที่ตั้งใจจริง ก็คือการเห็นความมิตินของคุณภาพชีวิตของนักเรียนทุกด้านและเป็นอยู่ของชุมชนและสังคมที่อยู่ตรงหน้าที่อยู่ภายใต้บทบาทของการเป็นครู และเชื่อว่าการมีคุณครูที่เป็นครูนักพัฒนาที่มีจำนวนมากขึ้น ก็จะส่งผลต่อคุณภาพชีวิตในทุกมิติของเยาวชนไทยดีขึ้นเช่นกัน

สำหรับส่วนที่ 2 ได้ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์งานวิชาการและวิจัยต่างๆ เกี่ยวกับประเด็นครูนักพัฒนาพบว่า มีนักวิชาการได้ให้แนวคิดที่หลากหลายตามบริบทและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป ที่บ่งถึงลักษณะและทักษะของครูนักพัฒนาในศตวรรษ 21 ประกอบด้วย 3 ประเด็นดังนี้

1. การมีจิตวิญญาณความเป็นครู ที่แสดงออกถึงการมีจริยธรรมคุณธรรม ซื่อสัตย์ รับผิดชอบ เป็นต้นแบบของสังคม (Chancharoen, 2015 as cited in Puchatree, 2016) มีคุณธรรม จริยธรรม เป็นผู้ที่มีจรรยาบรรณตามมาตรฐานวิชาชีพครู ปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีต่อบุคคลทั่วไป โดยเฉพาะลูกศิษย์ ชักชวนผู้อื่นให้ทำประโยชน์แก่ส่วนรวม (Sinthaphanon, 2015) ยึดมั่นในจรรยาบรรณวิชาชีพครู และยึดมั่นตามหลักศาสนา การมีบุคลิกภาพและสุขภาพที่ดี ครูมีลักษณะผู้นำและผู้ตามที่ดี มีมนุษยสัมพันธ์ มีการวางตนที่ดี มีความมั่นใจ (Puchatree, 2016) เป็นผู้ที่มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี มีความเป็นกัลยาณมิตรที่ดีของลูกศิษย์ของเพื่อนครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง มีคุณธรรมและค่านิยมที่ดีงามเป็นแบบอย่างที่ดีในการดำเนินชีวิตทั้งทางกาย วาจา ใจ มีความรักและศรัทธาในวิชาชีพครู เห็นคุณค่าและความสำคัญของวิชาชีพครู รักษาชื่อเสียง ปกป้องเกียรติและศักดิ์ศรีของความเป็นครู รวมถึงมีจิตวิญญาณครู มีความรักในวิชาชีพครู พุ่มเทในการสอน และปฏิบัติหน้าที่ครูด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจและเต็มใจ สามารถเป็นต้นแบบของสังคม และชี้แนะแนวทางเพื่อบอกกล่าวตักเตือน อบรมสั่งสอน เสริมสร้างความรู้ และปลูกฝังนิสัยที่ดีงามถูกต้องให้แก่ศิษย์

2. การมีทักษะการจัดการเรียนรู้ที่ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม เพื่อสร้างความรอบรู้ให้กับผู้เรียน ทั้งทางด้านวิชาการ ทักษะชีวิต และทักษะอาชีพ โดยมีรายละเอียดดังนี้

2.1 ด้านวิชาการ ครูต้องมีลักษณะที่เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ มีความรอบรู้ความสามารถด้านการจัดการเรียนรู้เกี่ยวกับการศึกษา ทันสมัย ทันเหตุการณ์ รวมถึงนวัตกรรมและเทคโนโลยีใหม่ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกับชุมชนท้องถิ่นเข้ากับมาตรฐานสากลได้ อีกทั้งมีความสามารถในการบูรณาการคิดที่หลากหลาย (Sinthaphanon, 2015) และสามารถนำไปการออกแบบการจัดการเรียนรู้ มีการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ในเชิงบวก รวมถึงการถ่ายทอดในวิชาชีพรู้จักและเข้าใจพัฒนาการผู้เรียน มีวิธีสอนอย่างลุ่มลึก สนุก กระตุ้นความสนใจใฝ่รู้ เต็มศักยภาพตามความแตกต่างระหว่างบุคคลอย่างเท่าเทียมและเสมอภาค (Chancharoen, 2015) นำไปพัฒนาทักษะการคิดลำดับการคิดระดับสูงแก่ผู้เรียน (Suthasinobon, 2018) และสามารถถ่ายทอดความรู้ได้อย่างเหมาะสมและคำนึงถึงความแตกต่างของผู้เรียน และมีการพัฒนาตนเองให้ทันสมัย

ต่อวงการศึกษายู่เสมอ ตลอดจนมีความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ตรงกับความต้องการของชุมชนท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้ผู้เรียนมีทักษะสำคัญที่บุคคลพึงมีในศตวรรษที่ 21

2.2 ด้านทักษะชีวิต ครูต้องมีความสามารถส่งเสริมการมีทักษะชีวิต (Suthasinobon, 2018) ให้ผู้เรียนสามารถ อยู่ภายใต้สังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง สามารถรู้เท่าทันโลกอย่างชาญฉลาด และดำรงตนอยู่ได้อย่างปลอดภัย

2.3 ด้านทักษะอาชีพ ครูต้องมีความสามารถส่งเสริมการพัฒนาทักษะวิชาชีพแก่ผู้เรียน (Suthasinobon, 2018) ประกอบด้วย ให้ความรู้สร้างทักษะและความถนัดรวมถึงค่านิยมของศตวรรษที่ 21 ส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนในด้านการ เรียนเพื่อให้มีทักษะ และสามารถใช้ความถนัดของผู้เรียนได้ และส่งเสริมพัฒนาการของนักเรียนเพื่อเป็นผู้มีความสามารถ ทางด้านวิชาชีพ

3. การมีทักษะทางสังคมที่รวมถึงทักษะในการสื่อสารและทักษะการสร้างการมีส่วนร่วม การสร้างความสัมพันธ์ ทั้งในสถานศึกษาและสังคม ชุมชน ตามวัฒนธรรมของชุมชน โดยการสร้างเครือข่ายกับผู้เกี่ยวข้องโดยเฉพาะผู้ปกครอง นักเรียน ประกอบด้วย ส่งเสริมทักษะด้านการประชาสัมพันธ์ การพัฒนาระดับการมีส่วนร่วมกับผู้ปกครองและผู้เกี่ยวข้อง การแบ่งปันความรับผิดชอบแก่ชุมชนในการจัดการศึกษาแก่นักเรียน และการร่วมกิจกรรมด้านสังคมกับชุมชน (Suthasinobon, 2018) ซึ่งผลของการถอดบทเรียนผนวกกับทัศนะของนักวิชาการที่ได้ศึกษาถึง คุณลักษณะและทักษะของ ครู ตามบทบาทครูนักพัฒนา เป็นการยืนยันว่า มีลักษณะที่สอดคล้องและสอดคล้องกันไปในทิศทางเดียวกัน จากผลการ วิเคราะห์และสังเคราะห์คุณลักษณะของครูนักพัฒนา สรุปได้ 4 ด้าน ดังนี้

ด้านจิตวิญญาณความเป็นครู คือ ครูที่มีความรักและศรัทธาต่อวิชาชีพ มีคุณธรรมและจริยธรรม เป็นแบบอย่างที่ดี มีการปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดี และมีความเป็นกัลยาณมิตร

ด้านทักษะชีวิต คือ ครูที่มีการตระหนักรู้และเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น มีทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ และการแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ มีสามารถการจัดการอารมณ์และความเครียด และการสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่น

ด้านทักษะอาชีพ คือ ครูที่มีคุณลักษณะที่มีความเชี่ยวชาญในด้านการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านอาชีพ การออกแบบการ เรียนรู้ เป็นผู้สนับสนุนการเรียนรู้ตามความถนัดของผู้เรียน รวมถึงการเป็นนักวิจัยและประเมินผล

ด้านทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม คือ ครูที่มีทักษะการสร้างความสัมพันธ์และการอยู่ร่วมกันในสังคม การยอมรับ ความหลากหลายและการเคารพสิทธิ การทำงานร่วมกันเป็นทีมและการเป็นสมาชิกที่ดี การวางแผน การปรับตัว และการ แก้ไขปัญหาเชิงสร้างสรรค์ และการควบคุมอารมณ์และการแสดงออกทางสังคม

คำถามที่ต้องหาคำตอบของหน่วยงานในการผลิตครูว่าจะทำอย่างไรให้กับว่าที่บัณฑิตครูที่อยู่ในสายผลิต ให้มีคุณลักษณะของครูนักพัฒนาเหมือนกับคุณครูนักพัฒนาทั้ง 5 ท่าน และผลการศึกษาดังกล่าว ซึ่งการพัฒนาครูเป็นสิ่ง สำคัญที่สถานศึกษาและองค์กรที่ดูแลครูและต้องตระหนักถึงเป็นอย่างมาก เพราะผลของการพัฒนาดังกล่าวจะทำให้การ ปฏิบัติงานในบทบาทของครูส่งผ่านไปสู่เยาวชน ให้เกิดคุณลักษณะตามเป้าประสงค์ของประเทศ อีกทั้งบัณฑิตครูได้เพิ่มพูน ความรู้ความสามารถ แนวคิด เจตคติ ทักษะ บุคลิกภาพ อุนิสัย มีการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทิศทางที่ดีขึ้น มีทัศนคติที่ ดีตลอดจนทักษะในการปฏิบัติงานที่มีคุณภาพ เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาองค์กรและวิชาชีพของตนเอง (Khampuang, 2018) จึงจำเป็นต้องหาแนวทางและกิจกรรมต่างๆ ที่ทำให้กลายเป็นรูปแบบของการพัฒนาครูนักพัฒนาต่อไป

แนวทางการพัฒนาครูนักพัฒนา

การพัฒนาครูเพื่อให้มีศักยภาพเป็นครูนักพัฒนาที่สามารถจัดการเรียนรู้ในทุกมิติเพื่อเสริมสร้างเยาวชนให้เป็น กำลังหลักของชาติในการพัฒนาประเทศ คุณลักษณะของครูนักพัฒนา ที่สังเคราะห์ได้เป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านจิตวิญญาณความเป็นครู ด้านทักษะชีวิต ด้านทักษะอาชีพ และด้านทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม พบว่า เป็นด้านทางจิตพิสัย ซึ่งแนวทางการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ Bloom (Ritjaroon, 2018) ที่เกี่ยวกับ ค่านิยม ความรู้สึก ความซาบซึ้ง ทัศนคติ ความเชื่อ ความสนใจและคุณธรรม โดยพฤติกรรมด้านนี้จะปรากฏออกมา 5 ระดับ ได้แก่ ตั้งแต่การรับรู้ซึ่งเป็นการรู้สึกที่เกิดขึ้น ต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่ง แล้วมีการตอบสนองที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอมและพอใจจน เกิดเป็นค่านิยม โดยมีการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม จนมีระบบของความเข้มข้นของพฤติกรรมที่เป็นระบบ ของตนเอง และท้ายสุดคือเป็นบุคลิกภาพที่แสดงเป็นพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ซึ่งทฤษฎีนี้มีนักวิชาการทั้งประเทศไทย และทั่วโลกได้นำมาใช้ในการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ จึงเห็นได้ว่าการใช้แนวทางดังกล่าวมาพัฒนาคุณลักษณะของ ครูนักพัฒนาสามารถนำมาใช้เป็นขั้นตอนของการพัฒนาคุณลักษณะครูนักพัฒนาของหน่วยผลิตครู ได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ขั้นตอนการจัดการสอนตามแนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของ Bloom. สู่ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะครู

ขั้นตอนพัฒนาจิตพิสัยของ Bloom	ขั้นตอนพัฒนาคุณลักษณะครู
ขั้นที่ 1 การรับรู้ (Receive) ขั้นตอนนี้ เป็นความรู้สึที่เกิดขึ้นต่อปรากฏการณ์หรือสิ่งเร้าอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งนำไปในลักษณะของการแปลความหมายของสิ่งเร้านั้นว่าคืออะไร แล้วจะแสดงออกมาในรูปของความรู้สึกที่เกิดขึ้น	ขั้นที่ 1 รู้จักตัวตน (Self-awareness) ขั้นตอนนี้ เป็นการให้นักศึกษารู้จักถึงคุณลักษณะของครุณั้กพัฒนาทั้ง 4 ด้านว่ามีอะไรบ้าง รวมถึงพิจารณาความเป็นตัวตนของตนเองในการมีลักษณะของครุณั้กพัฒนา ว่ามีคุณลักษณะตรงไหน อะไร อย่างไร และต้องการเสริมสร้างปลูกฝังหรือเรียนรู้้อะไร อย่างไร ให้มีคุณลักษณะของครุณั้กพัฒนา
ขั้นที่ 2 การตอบสนอง (Respond) ขั้นตอนนี้ เป็นการกระทำที่แสดงออกมาในรูปของความเต็มใจ ยินยอม และพอใจต่อสิ่งเร้านั้น ซึ่งเป็นการตอบสนองที่เกิดจากการเลือกสรรแล้ว	ขั้นที่ 2 ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและวางแผนเป้าหมายชีวิต (Change-awareness and life plan) ขั้นตอนนี้ เป็นการให้นักศึกษาได้มีการสร้างแรงบันดาลใจ จุดไฟพลังครู โดยให้มีความตระหนัก ความต้องการหรือความรู้สึกที่ต้องการเปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาตนเองให้เป็นครุณั้กพัฒนา และทำการวางแผนเป้าหมายของตนเองนั้นอยู่ที่ไหน และอะไรคือแรงจูงใจสูงสุดในชีวิตของความเป็นครุณั้ก
ขั้นที่ 3 การเกิดค่านิยม (Value) ขั้นตอนนี้ เป็นการเลือกปฏิบัติในสิ่งที่เป็นที่ยอมรับกันในสังคม การยอมรับนับถือในคุณค่านั้น ๆ หรือปฏิบัติตามในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง จนกลายเป็นความเชื่อ แล้วจึงเกิดทัศนคติที่ดีในสิ่งนั้น	ขั้นที่ 3 คิดค้นหาอุปสรรค และแสวงหาหนทางความสำเร็จ (Find obstacles and success) ขั้นตอนนี้ เป็นการให้นักศึกษาค้นหาอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถเป็นครุณั้กพัฒนาได้ เช่น ความไม่รู้ ความกลัว การคิดว่าตนเองไม่เก่ง หรือการเพิกเฉยต่อสิ่งต่าง ๆ และการมีอุปสรรคต่าง ๆ จากสิ่งภายนอกแล้วให้ทำการวิเคราะห์ว่า อะไรที่นำมาใช้ในการช่วยเหลือ หรือการแก้ปัญหาและอุปสรรคเหล่านั้นให้ประสบความสำเร็จ โดยคำนึงถึงความเป็นไปได้ที่จะทำ และให้นักศึกษาเห็นคุณค่าว่า ถ้าทำสำเร็จแล้วจะได้รับผลเป็นที่พึงพอใจเพียงใดในตนเองและสังคม
ขั้นที่ 4 การจัดระบบ (Organize) ขั้นตอนนี้ เป็นการสร้างแนวคิด จัดระบบของค่านิยมที่เกิดขึ้นโดยอาศัยความสัมพันธ์ถ้าเข้ากันได้ก็จะยึดถือต่อไปแต่ถ้าขัดกันอาจไม่ยอมรับอาจจะยอมรับค่านิยมใหม่โดยยกเลิกค่านิยมเก่า	ขั้นที่ 4 มุ่งมั่นตั้งใจ (Having a strong determination) ขั้นตอนนี้ เป็นการให้นักศึกษาทำการเลือกแนวทางปฏิบัติ การเป็นครุณั้กพัฒนาที่เหมาะสมกับตนเอง และมีความพยายามมุ่งไปสู่ทางเดินนั้น โดยทำการทบทวนการปฏิบัติว่าทำอย่างไรให้ได้ดีที่สุดสำหรับตัวเอง จนสามารถพัฒนากลายเป็นลักษณะนิสัย
ขั้นที่ 5 บุคลิกภาพ (Characterize) ขั้นตอนนี้ เป็นการนำค่านิยมที่ยึดถือมาแสดงพฤติกรรมที่เป็นนิสัยประจำตัว ให้ประพฤติปฏิบัติแต่สิ่งที่ถูกต้อง ดีงาม พฤติกรรมด้านนี้จะเกี่ยวกับความรู้สึกและจิตใจ ซึ่งจะเริ่มจากการได้รับรู้จากสิ่งแวดล้อม แล้วจึงเกิดปฏิกิริยาโต้ตอบ ขยายกลายเป็นความรู้สึกด้านต่างๆ จนกลายเป็นค่านิยม และยังพัฒนาต่อไปเป็นความคิดอุดมคติซึ่งจะควบคุมทิศทางพฤติกรรมของคน	ขั้นที่ 5 ทางเลือกหลากหลาย (Having alternative choices) ขั้นตอนนี้ เป็นการให้นักศึกษาพิจารณาตนเอง โดยทำการดำเนินการตามทางที่เลือกด้วยความดี ความถูกต้อง และให้ตระหนักรู้อยู่เสมอว่า ยังมีทางอื่น ๆ อยู่ และในอนาคตนักศึกษาสามารถใช้แนวทางอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ โดยกลายเป็นลักษณะนิสัยของครุณั้กพัฒนาที่ยั่งยืน

จากขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะด้านจิตพิสัยของ Bloom มาเป็นขั้นตอนของการพัฒนาคุณลักษณะครุณั้กพัฒนาทั้ง 4 คุณลักษณะ คือ จิตวิญญาณความเป็นครุ ด้านทักษะชีวิต ด้านทักษะอาชีพ และด้านทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม

ที่ได้วิเคราะห์และปรับเป็น 5 ขั้นตอนเช่นกัน ได้แก่ ขั้นที่ 1 รู้จักตัวตน ที่มีเป้าหมายให้ทราบถึงความเป็นตัวตนของตนเองในการมีลักษณะของครุภัณฑ์พัฒนา ขั้นที่ 2 ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและวางเป้าหมายชีวิต เป็นการให้นักศึกษาได้มีการสร้างแรงบันดาลใจ และวางเป้าหมายของตนเองในชีวิตของความเป็นครุภัณฑ์พัฒนา ขั้นที่ 3 คิดค้นหาอุปสรรค และแสวงหาหนทางความสำเร็จ เป็นการหาปัญหาอุปสรรคและแนวทางแก้ปัญหาเพื่อให้เป็นครุภัณฑ์พัฒนาได้ ขั้นที่ 4 มุ่งมั่นตั้งใจ เป็นการให้เลือกแนวทางปฏิบัติที่เหมาะสมกับจนสามารถพัฒนากลายเป็นลักษณะนิสัยของครุภัณฑ์พัฒนา และขั้นที่ 5 ทางเลือกหลากหลายเป็นการดำเนินการตามทางที่เลือกด้วยความดี ความถูกต้อง จนกลายเป็นลักษณะนิสัยของครุภัณฑ์พัฒนาที่ยั่งยืน

จากขั้นตอนดังกล่าวจะต้องมีแนวทางและกิจกรรมต่างๆ มาเพิ่มเสริมให้เกิดความสมบูรณ์ได้ผลตามเป้าหมายของคุณลักษณะครุภัณฑ์พัฒนา ที่ทำให้กลายเป็นรูปแบบของการพัฒนาครุภัณฑ์พัฒนาต่อไป

กิจกรรมการพัฒนาคุณลักษณะของครุภัณฑ์พัฒนา

จากขั้นตอนการพัฒนาครุภัณฑ์พัฒนาข้างต้น เทคนิคการจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวทางของการพัฒนาคุณลักษณะของครุภัณฑ์พัฒนาจากนักวิชาการหลายท่าน และขั้นตอนของการพัฒนาด้านจิตพิสัยพบว่า มีกิจกรรมที่นักวิชาการเขียนไว้เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าวมี 4 ลักษณะดังนี้ (Khampuang, 2018; Thangto *et al.*, 201; Khamanee, 2018; Panthong *et al.*, 2013; Rodkliay, 2019)

1. **กิจกรรมพัฒนาคุณลักษณะ** ได้แก่ กระบวนการสะท้อนคิด แนวคิดเกี่ยวกับชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (PLC หรือ Professional learning community) การประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop meeting) กระบวนการวางแผนพัฒนาแบบการมีส่วนร่วม (AIC: Appreciation – influence – control) กระบวนการประชุมเพื่อค้นหาอนาคต (FSC: Future search conference) เทคนิคการสร้างและเสริมพฤติกรรมใหม่ (Behavior modification technic) การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning : PBL) เทคนิคการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เช่น Think pair share หรือ การใช้แผนที่ความคิด (Mind mapping) เป็นต้น

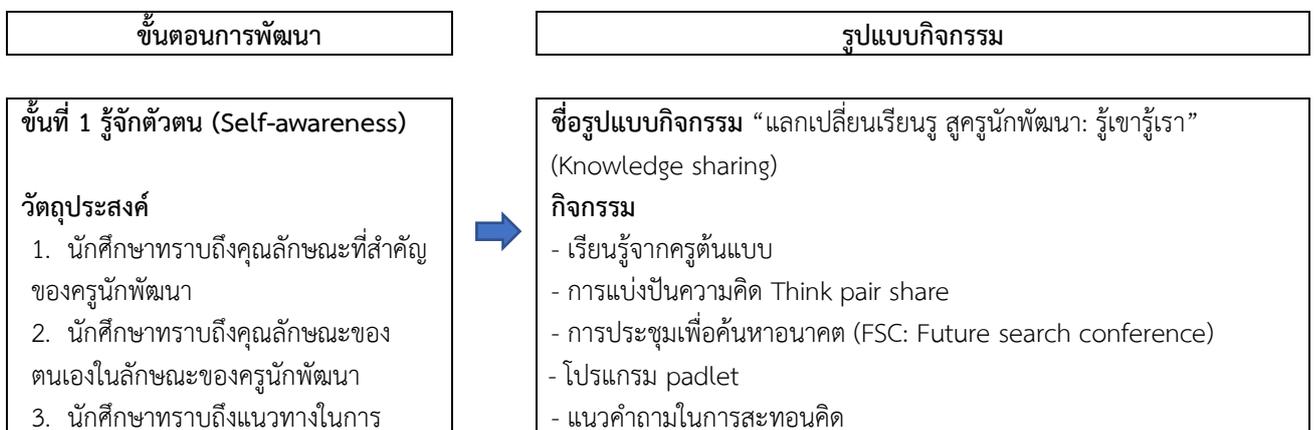
2. **กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้** ได้แก่ เพื่อนช่วยเพื่อน (Share and learn) ต้นแบบที่ดี ระบบพี่เลี้ยงและการให้คำปรึกษาหารือ (Coaching and mentoring) การศึกษาดูงานภาคสนาม (Field trip) กิจกรรมการสร้างเครือข่าย ทบทวนผลการปฏิบัติงาน (After action review) การฝังตัว การหมั่นเวียน หรือ การเสวนา การสร้างแรงบันดาลใจ จุดไฟพลังครู (Motivation and inspiration) เป็นต้น

3. **เทคโนโลยี/นวัตกรรม สื่อ ทางสังคมออนไลน์** ได้แก่ พัฒนาคู่มือทางไกลผ่านรูปแบบ Web-based training ต่างๆ การจัดการความรู้ (Knowledge management) กระดานแสดงความคิดเห็นออนไลน์ (Application padlet) เป็นต้น

4. **การเรียนรู้ด้วยตนเอง** ได้แก่ การฝังตัว การศึกษาจากคู่มือ การท่องโลกออนไลน์ การพัฒนาตนเองโดยแสวงหาความรู้รอบด้าน การศึกษาความสำเร็จของผู้ร่วมงานและเพื่อนร่วมวิชาชีพ การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริงด้วยตนเอง เป็นต้น

การสร้างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะทั้ง 4 ด้านของครุภัณฑ์พัฒนา โดยการวิเคราะห์ถึงความสอดคล้องและความเป็นไปได้ระหว่างขั้นตอนการพัฒนา 5 ขั้นกับกิจกรรม 4 รูปแบบที่เป็นแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะดังกล่าว ที่มีการวางวัตถุประสงค์ของการพัฒนาในแต่ละขั้นออกมาเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของครุภัณฑ์พัฒนาไว้ดังนี้

รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของครุภัณฑ์พัฒนา

ขั้นตอนการพัฒนา

พัฒนาคุณลักษณะตนเองสู่คุณลักษณะ ของครูนักพัฒนา
ขั้นที่ 2 ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและ วางเป้าหมายชีวิต (Change- awareness and life
วัตถุประสงค์ 1. นักศึกษามีความตระหนัก ความต้องการ เปลี่ยนแปลงหรือปรับเปลี่ยนหรือพัฒนา คุณลักษณะของครูนักพัฒนา 2. นักศึกษามีการวางเป้าหมายของตนเอง และสร้างแรงจูงใจสูงสุดในชีวิตของการเป็น ครู
ขั้นที่ 3 คิดค้นหาอุปสรรค และแสวงหา หนทางความสำเร็จ (Find obstacles and success
วัตถุประสงค์ 1. นักศึกษาค้นหาอุปสรรคที่ทำให้ไม่ สามารถเป็นครูนักพัฒนาได้ 2. นักศึกษามีแนวทางในการแก้ปัญหาและ อุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถเป็นครู นักพัฒนาได้
ขั้นที่ 4 มุ่งมั่นตั้งใจ (Having a strong determination)
วัตถุประสงค์ 1. นักศึกษาสามารถหาสาเหตุสำคัญของ ปัญหาในโรงเรียน/ชุมชน และมีแนวทางใน การแก้ปัญหา โดยใช้กระบวนการ PLC 2. นักศึกษาสามารถกำหนดบทบาทหน้าที่ ของตนเองและเครือข่ายในการแก้ปัญหา

รูปแบบกิจกรรม

ชื่อรูปแบบกิจกรรม “แนวทางสร้างปัญญา: เป้าหมายชีวิต” (My idol is my goal)
กิจกรรม - เทคนิคการสร้างและเสริมพฤติกรรมใหม่ให้เป็นครูดีในดวงใจ: My idol (Behavior modification technic) มี 4 ตอน ขั้นที่ 1 เลือกพฤติกรรมเป้าหมาย ขั้นที่ 2 เลือกตัวเสริมแรงทางบวกที่เหมาะสม ขั้นที่ 3 ลงมือปฏิบัติแต่งพฤติกรรมพร้อมการเสริมแรง ขั้นที่ 4 อารมณ์รักษาพฤติกรรมให้คงอยู่ถาวร - กิจกรรม Mind Mapping - โปรแกรม padlet - แนวคำถามในการสะท้อนคิด
ชื่อรูปแบบกิจกรรม “อุปสรรคและความท้าทาย” (My network in my mind)
กิจกรรม - กิจกรรมการสร้างเครือข่าย (Networking coordination) มี 6 ขั้นดังนี้ ขั้นที่ 1 การตระหนักถึงความจำเป็นของเครือข่าย ขั้นที่ 2 การประสานแสวงหาผู้ร่วมพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือ ขั้นที่ 3 การสร้างพันธสัญญาร่วมกัน ขั้นที่ 4 การบริหารจัดการเครือข่าย ขั้นที่ 5 การติดตามผลพัฒนาการปฏิบัติงานของเครือข่ายความร่วมมือ ขั้นที่ 6 การธำรงรักษาความต่อเนื่องของเครือข่าย - วิทยากรครูต้นแบบ - โปรแกรม padlet - แนวคำถามในการสะท้อนคิด
ชื่อรูปแบบกิจกรรม “เรียนรู้ สู่ศรัทธา นำมาปฏิบัติ” (My community-based)
กิจกรรม - รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ ครูเพื่อศิษย์ 1 (Professional learning communities: PLC) มี 6 ขั้นตอน ขั้นที่ 1 รวมกลุ่ม ขั้นที่ 2 กำหนดบทบาทของบุคคลในการทำ PLC ขั้นที่ 3 ร่วมกันคิดปัญหา ขั้นที่ 4 หาสาเหตุสำคัญที่ทำให้เกิดปัญหา ขั้นที่ 5 หาแนวทางแก้ไข ขั้นที่ 6 ขึ้นสร้างแผนงาน - กระบวนการวางแผนพัฒนาแบบการมีส่วนร่วม (AIC: Appreciation – influence – control) - แนวคำถามในการสะท้อนคิด

ขั้นตอนการพัฒนา**ขั้นที่ 5 ทางเลือกหลากหลาย (Having alternative choices)****วัตถุประสงค์**

1. นักศึกษาสามารถใช้กิจกรรม PLC มาสร้างแผนงาน เลือกการจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning : PBL) และนำแผนงานไปใช้จริงในการแก้ปัญหาของโรงเรียนหรือชุมชน
2. นักศึกษาสามารถใช้แนวทางอื่น ๆ ที่เหมาะสมกับเวลาและสถานการณ์ ในการจัดทำแผนการพัฒนาหรือแก้ปัญหาในโรงเรียนและชุมชน
3. นักศึกษาพิจารณาตนเอง ในการดำเนินการตามทางที่เลือกด้วยความดีความถูกต้อง ในการเป็นครุภัณฑ์พัฒนา

รูปแบบกิจกรรม**ชื่อรูปแบบกิจกรรม “จากพื้นที่จริงสู่แผนงาน PLC” (My community-based to PLC)****กิจกรรม**

- รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ ครูเพื่อศิษย์ 2 (Professional learning communities: PLC) ขั้นที่ 5 – 6 กิจกรรมนี้เป็นการต่อเนื่องจากขั้นตอนการพัฒนาครุภัณฑ์พัฒนาขั้นที่ 4 สำเร็จไปแล้วในขั้นที่ 1 – 4 ใน ขั้นที่ 5 เป็นการต่อเนื้อ ที่มียีก 2 ขั้นได้แก่ ขั้นที่ 5) ค้นหาแนวทางแก้ไข และ 6) ขั้นสร้างแผนงาน
- การจัดการเรียนรู้แบบใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem Based Learning : PBL) ซึ่งมี 4 ขั้นตอน ได้แก่
 - ขั้นที่ 1 ดำเนินการตามแผน
 - ขั้นที่ 2 สรุปผล/สะท้อนผล
 - ขั้นที่ 3 การปรับใช้ใหม่ และนำไปใช้ใหม่ จนกว่าแก้ปัญหาได้
 - ขั้นที่ 4 นำไปเผยแพร่
- ทบทวนผลการปฏิบัติงาน (After Action Review) มี 6 เทคนิค ได้แก่
 - 1) ทำได้ดี
 - 2) ถึงเป้าหมาย
 - 3) ปัญหา/อุปสรรค
 - 4) เรียนรู้
 - 5) ปรับปรุง
 - 6) ข้อพึงระวัง
- การประเมินผลจากชุมชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง

จากขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะครุภัณฑ์พัฒนา 5 ขั้นตอน ผวนกับรูปแบบกิจกรรมที่ได้สร้างขึ้นคือ รูปแบบกิจกรรมที่ 1 แลกเปลี่ยนเรียนรู้ สุธุภัณฑ์พัฒนา: รู้เขารู้เรา รูปแบบกิจกรรมที่ 2 แนวทางสร้างปัญญา: เป้าหมายชีวิต รูปแบบกิจกรรมที่ 3 อุปสรรคและความท้าทาย รูปแบบกิจกรรมที่ 4 เรียนรู้สู่ศรัทธานำมาปฏิบัติ และรูปแบบกิจกรรมที่ 5 จากพื้นที่จริงสู่แผนงาน PLC ซึ่งรูปแบบทั้ง 5 นั้นเกิดจากการวิเคราะห์ถึงความสำคัญและประโยชน์ของกิจกรรมต่าง แล้วทำการจัดกิจกรรมเหล่านั้นให้สอดคล้องกับขั้นตอนการพัฒนาและของเป้าหมายที่วางไว้ อีกทั้งยังมีกิจกรรมของการประเมินในทุกขั้นตอน ทั้งที่เป็นการประเมินตนเองของนักศึกษา และประเมินจากผู้ดำเนินการตามรูปแบบและประเมินผลจากชุมชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ซึ่งผลของการใช้รูปแบบจะเป็นตัวสะท้อนของประสิทธิผลเป็นอย่างดี

บทสรุป

คุณลักษณะสำคัญของครุภัณฑ์พัฒนามีลักษณะที่โดดเด่น คือ การมีจิตวิญญาณความเป็นครู การมีทักษะชีวิต ทักษะอาชีพ และทักษะทางสังคมพหุวัฒนธรรม ซึ่งแนวทางการสร้างบัณฑิตครูให้มีลักษณะของครุภัณฑ์พัฒนาดังกล่าว ได้จากการประยุกต์ใช้แนวคิดการพัฒนาด้านจิตพิสัยของบลูมและคณะ มี 5 ขั้นตอนดังนี้คือ ขั้นที่ 1 รู้จักตัวตน ขั้นที่ 2 ตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงและวางเป้าหมายชีวิต ขั้นที่ 3 คิดค้นหาอุปสรรคและแสวงหาหนทางความสำเร็จ ขั้นที่ 4 มุ่งมั่นตั้งใจ และขั้นที่ 5 ทางเลือกหลากหลาย โดยขั้นตอนทั้ง 5 ได้จัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับแนวทางของการพัฒนาทางด้านจิตพิสัยข้างต้น 4 ลักษณะคือ 1) กิจกรรมในการพัฒนาคุณลักษณะ 2) กิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ 3) เทคโนโลยี/นวัตกรรม สื่อ ทางสังคมออนไลน์ และ 4) การเรียนรู้ด้วยตนเอง จนเกิดเป็นรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของการเป็นครุภัณฑ์พัฒนาที่มีการประเมินให้เห็นผลตามเป้าหมายที่เป็นตัวสะท้อนถึงผลลัพธ์ของการใช้รูปแบบได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตามการพัฒนาคุณลักษณะเหล่านี้จะต้องควบคู่กับความรู้ตามศาสตร์ ความรู้ที่เท่าทันต่อการเปลี่ยนแปลงผันของโลกให้เป็นไปตามสถานการณ์ การเป็นอัตลักษณ์ของบริบทใน

แต่ละพื้นที่ และสิ่งที่สำคัญคือการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องของนักศึกษาให้มีศักยภาพที่ดีทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์ และสังคม เพื่อให้ได้เป็นผู้จะประกอบอาชีพครูนักพัฒนาของสังคมที่ยั่งยืนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- BBC News. (2020). *Teacher: Teacher giving children a chance in for high school, Isan* [Online]. Retrieved November 10, 2020, from: <https://www.bbc.com/thai/thailand-49482330>. (in Thai)
- Chancharoen, T. (2015). *“Righteous Teacher”, new teachers: go a long way take the lead*. Bangkok: DPU Cool Print Dhurakij Pundit University. (in Thai)
- Equitable Education Fund. (2019). *“The path to the Prince Maha Chakri award”. A teacher who sacrificed more than 15 years in the three southern border provinces* [Online]. Retrieved November 10, 2020, from: <https://www.eef.or.th/15yearsteacher>. (in Thai)
- Kenaphoom, S. (2019). Principle and Approach of Academic Synthesis. *Journal of Local Governance and Innovation*, 3(2), 89-106. (in Thai)
- Khamanee, T. (2018). *Teaching: Knowledge for effective learning process* (22nd ed.) Bangkok: Chulalongkorn University press. (in Thai)
- Khampuang, T. (2018). *The Development of holistic teachers by using benchmarking*. The degree doctor of philosophy. Naresuan University. (in Thai)
- Khurusapha & Wisdomwide Co.,Ltd. (2020). *Teacher Punyaporn Pewkham, Kunakorn teacher award of the Prince Maha Chakri award foundation*. [Online]. Retrieved November 10, 2020, from: <https://xn--42c5b5an4cvc.com/mindset-9.php>. (in Thai)
- Online Manager. (2018). *Master teacher! real life of a developer teacher “Helping disabled and needy children”* [Online]. Retrieved November 10, 2020, from: <https://mgonline.com/live/detail/9610000013128>. (in Thai)
- Panthong, W., Kornpuang, A., Pakdeewong, P. & Chanbanchong, C. (2013). A Model for the development of student oriented teachers in the school under jurisdiction of primary education service areas. *Journal of education Naresuan University.*, 15(special edition), 193-205. (in Thai)
- Practice Coordination Center 5, Internal Security Operations Command. (2020, November 10). *Inscribed in the land, chapter developer teacher (Suthep Tengprakit)*. [Video file]. Video posted to <https://www.youtube.com/watch?v=ovGCTTvZL7Q>. (in Thai)
- Princess Maha Chakri Award Foundation. (2019). *The 3rd Teacher Kunakorn award in 2019, Police senior sergeant major Kanit Changngoen, light in the forest* [Online]. Retrieved November 10, 2020, from: <https://www.pmca.or.th/thai/?p=3275>. (in Thai)
- Princess Maha Chakri Award Foundation. (2019). *Intention*. [Online]. Retrieved November 10, 2020, from: https://www.pmca.or.th/thai/?page_id=57. (in Thai)
- Punchatree, N. (2016). *The enhancement of teacher characteristics of the student of the faculty of education, Rajabhat University*. The degree doctor of philosophy. Silpakorn University (in Thai)
- Ritjaroon, P. (2018). *Measurment and evaluation of education* (11th ed.). Bangkok: House of dermist. (in Thai) .
- Rodkliay K. (2019). *Raise quality of education must deverlop the teacher*. [Online]. Retrieved November 10, 2019, from: https://www.matichon.co.th/education/news_916349. (in Thai)
- Sinthaphanon, S. (2015). *Learning management of new generation of teacher for develop learner in the 21st century skills*. Bangkok: 9119 Printing techniques. (in Thai)

- Suthasinobon, K. (2018). *Consciousness and ethics professional teacher*. Bangkok: Commercial world media. (in Thai)
- Thai Health Promotion Foundation. (2017). *“Teacher on the mountain” Devoted created for “special area children”* [Online]. Retrieved November 10, 2020, from: <https://www.thaihealth.or.th/Content/36028-%20>. (in Thai)
- Thangto, P., Phra buddhi saro, R. & Klomkul, L. (2016). *Development of teacher’s attitude and spirituality in buddhist way*. Bangkok: National research council of Thailand (NRCT) & The Thailand research fund(TRF). (in Thai)